

002/5 TROMSA

FYLKE: Oppland
Kommune: Ringebu og Øyer
Nedbørfelt: 323 km²
Toppunkt: 1350 moh.
Utløpspunkt: 183 moh.
Marin grense: -
Kraftpotensial: 117 GWh
SP-kategori: -
Økonomiklasse: 3
Naturgeogr. region: 33c, 35g

Tromsa er et østlig sidevassdrag til Gudbrandsdalslågen med utløp ved Fåvang. Området har et kontinentalt klima. Årsnedbøren er i størrelsesorden 500-800 mm med mest nedbør i høyereliggende deler.

Med unntak av de østligste områder ligger vassdraget under skoggrensen. I øst ligger nedbørfeltets høyeste punkt, Store Kvien. Tromsa har sine kilder i det sørøstre hjørnet av feltet. Herfra renner hovedelva gjennom et forholdvis myrlendt område. Fra nord mottar Tromsa sideelvene Vetåa og Breia som til sammen drenerer arealer som utgjør mer enn halvparten av Tromsas nedbørfelt. Breia slutter seg til Tromsa 9 km før utløp i Lågen. På denne strekningen går Tromsa i et kraftig juv. Tromsa har få innsjøer og tjern. Nordre Breitjørne, et myrtjern som ligger lengst nord i nedbørfeltet, er størst med et areal på ca 0,5 km².

Nedbørfeltet består i nord av sparagmitt i veksling med leirskifer. I sør er berggrunnen mer sammensatt med blant annet innslag av kalkstein og skifer.

Granskog dekker den bratte lia ned mot Gudbrandsdalslågen. Bjørkeskog overtar høyere opp der landskapet flater ut. Den slutter imidlertid mange steder kunstig lavt på grunn av påvirkning fra setring.

Bosetning finnes spredt flere steder i vassdraget med størst konsentrasjon på nordsiden nederst i hoveddalen og ved Fåvang ved utløpet. Stølsdrift preger store arealer i sentrale deler av vassdraget. I de senere år er det bygd skogsbilvei innover den bratte søndre dalsiden hvor det drives aktivt skogbruk.

Naturfaglige verdier

Tromsa er typisk for østlige sidevassdrag til Gudbrandsdalslågen som starter oppe på et relativt flott fjellvidde landskap og som ned mot hoveddalen har skåret seg sterkt ned i et trangt, dypt elvejuv. Naturfaglig er det knyttet store verneverdier til disse elvesystemene, både i juvene og myrområdene oppe på fjellet.

Nord for vassdraget ligger Frya som er vernet. Den markerte elvekløftkarakteren er ikke så framtrødende som i Tromsa. I syd grenser vassdraget til Åsta som renner mot Glomma og representerer en annen type.

Geofag

Tromsas og Breias veldige nedskjæringer er svært iøynefallende. Både de berggrunnsgeologiske og kvartærgeologiske forhold knyttet til denne nedskjæringen, er interessante. Ved utløpet av Tromsa ligger det store mengder glasifluvialt materiale. Grytehull viser at løsmassene er akkumulert i dødismiljø. Tromsa har siden gravd seg ned i avsetningene og lagt materiale ut i ei ny vifte lenger ut i dalen. Det er gjort funn av mammut på Tromsas vifte. Den fluviale aktiviteten i dag er minimal. Transport av materiale ut i Lågen skjer bare sporadisk og da vesentlig konsentrert til vårflommene.

*Stor verneverdi ****

Botanikk

Feltet har stort mangfold av vegetasjonstyper og vassdraget er artsrikt med flere sjeldne arter. I de høyereliggende deler er det f.eks. funnet mange fjellplanter som krever spesielle forhold og den plantegeografisk svært interessante sudetlok er påvist. Tromsas dal utgjør en av Midt-Gudbrandsdalens frodige og rike elvekløfter med variasjon fra fattig barskog til produktive høgstaudetyper. Både rikmyr og reinrosehei er representert i fjellet. Vassdraget antas å omfatte de aller fleste vegetasjonstyper som er typiske for regionen.

*Stor verneverdi ****

Landfauna

De store myrområdene i fjellregionen har en rik hekkefauna av våtmarksfugler. De forventede andeartene er funnet hekkende, og i tillegg kan sjeldnere arter som svartand og sjøorre hekke. Vadefuglene er rikt representert, også de mer krevende artene. Området ved Breitjørna i nord synes å være den viktigste enkeltlokalitet både for ender og vadefugler. Trane er fast hekkefugl i nedbørfeltet, trolig med flere par.

Villrein fra stammen Rondane sør har sine viktigste vinterbeiter i de nordøstlige deler av nedbørfeltet og tilgrensende områder. Gaupe finnes i bra bestand, jerv og oter er registrert.

*Meget høy verneverdi *****

Vannfauna

Tromsa har sammen med Gausa en høyere pH enn de øvrige sidevassdragene til Gudbrandsdalslågen. Dette har delvis sammenheng med innslag av kalkklommer i sparagmitten. Nedbørfeltet mangler større vann og har også få tjern og mindre vann. Bunndyrfaunaen i hovedelva er forholdsvis artsrik. Tidligere vern av Frya i nord og av Åsta i øst vil ikke fullt ut kunne representere de kvaliteter som finnes i Tromsa. Vern av Tromsa vil sikre et vassdrag som drenerer de rikere deler av sparagmittområdet på østsiden av Gudbrandsdalslågen. Vassdraget er et egnet typevassdrag. Elva har gode bestander av stasjonær bekkeørret. Kvaliteten på fisken er god. I nedre del av elva er det viktige gyteplasser for storvokst ørret og harr fra Lågen.

*Stor verneverdi ****

Kulturminneverdier

Det finnes mange dyregraver og bogastiller i området. Fangstanlegg for elg finnes ved Goppollmyrane og i de øvre dalførene, reinsgravene ligger i høyfjellet. Ved setrer rett sør for området er det funnet flere jernvinneplasser, liknende funn er mulige i Tromsa. Bruken av setrene i området kan gå tilbake til jernalder/middelalder.

De fleste setrene er samlet i grender. Bygningene og miljøet som helhet er godt bevart, og mange av setrene er fortsatt i drift. Enkelte av de større, sentrale grendene er noe preget av nyere hyttebebyggelse. Hustypene dekker et vidt spekter når det gjelder materialbruk og form og de representerer forskjellige utviklingstrinn i seterbrukets historie, bl.a. tidlige setermeieridrift. Skiferbrudd i området viser seg i byggeskikken ved de mange skifertakene. I utmarka finnes dessuten løer og utslåtter. I fjellet ligger buer og legre som er brukt ved jakt og fangst og kan ha lang brukstradisjon.

Området har interessante kulturminner knyttet til bruk av utmarksressurser. Setermiljøene representerer store kunnskaps- og opplevelsesverdier med lang kontinuitet. Kulturminnene er varierte og typiske for Gudbrandsdalen og seterlandskapet avspeiler ulike perioder i seterdriften. Setrene har nær tilknytning til vassdraget.

*Stor verneverdi ****

Friluftsjnteresser

Tromsas nedbørfelt har stor variasjon og kontrastrikdom i landskapsbildet. Dette gir gode muligheter for naturopplevelse og grunnlag for turaktiviteter. Seterveiene i området gir godt utgangspunkt for turer både sommer og vinter. Området er også attraktivt til sportsfiske og til jakt på elg, villrein og småvilt.

*Stor verdi ****

Landbruksinteresser

Spesielt fjellområdene utnyttes som beite og til forproduksjon. Setergrendene ligger langs nedbørfeltets grense i sør og vest med kort avstand til bygda. Her ligger også de største og lettest dyrkbare områdene. Det er godt arealmessig grunnlag for økt nydyrking og bruk av fjellet tilknyttet gårdsturisme.

*Stor verdi ****

Kraftressurser

En separatutbygging av Tromsa kan skje ved å utnytte fallet mellom ca kote 565 i Tromsa og Lågen sør for Fåvang. Bortsett fra mindre inntaksmagasiner i Breia og Tromsa, er det ingen reguleringsmagasiner i prosjektet.

Dette vil kunne gi ca 117 GWh midlere årsproduksjon relativt billig kraft. 70% av kraften er sommerproduksjon. Prosjektet vil bli vurdert ved rulleringen av Samlet plan. Tromsa er tidligere behandlet i Samlet plan både i 1984 og 1986.